

Dr. MATO PERAK
Fakultet prometnih znanosti
Zagreb, Vukelićeva 4

Prometna infrastruktura
Stručni rad
UDK: 654:339.92:061.1EEZ
Primljeno: 16.02.1990.
Prihvaćeno: 24.09.1990.

PTT PROMET NA TLU EVROPSKE ZAJEDNICE UOČI I NAKON 1992. GODINE

SAŽETAK

Autor obrazlaže nova pravila igre u EZ u vezi telekomunikacija i primjene donesenih mjera u pogledu deregulacije i liberalizacije u pojedinim državama-članicama EZ. Godina 1989. predstavlja prekretnicu u tom pravcu, a na nama je da se pravovremeno i što prije prilagodimo promjenama koje se dešavaju u EZ.

1. UVOD

Malo je vjerojatno da bi nedavni dramatični politički događaji u Istočnoj i Srednjoj Evropi mogli poremetiti već utvrđene datume prelaska sa Zajedničkog na Jedinствeno evropsko tržište. Ova naizgled mala terminološka varijacija donijet će velike promjene u privrednom životu ne samo evropske dvanaestorice već i u njihovu bližem i daljem okruženju. Malo će što ostati isto poslije 31.12.1992., ali očekivane promjene neće istim intenzitetom utjecati na sva područja privrednog i ostalog života. Zato je razumljiv napor koji se ulaže na mnogim stranama da se što cjelovitije sagledaju sve reperkusije pripremljenih promjena na tlu Zapadne Evrope.

Ovaj osvrt odnosi se na neke nove momente u uvjetima poslovanja i funkcioniranja PTT prometa. S obzirom da te promjene neće jednako tangirati svaki segment privredne djelatnosti, to znači da pošta s jedne i telekomunikacije s druge strane moraju svaka za sebe sagledati nove uvjete jer će se oni razlikovati i po karakteru i po intenzitetu djelovanja.

2. POŠTA NA JEDINSTVENOM EVROPSKOM TRŽIŠTU

Iako ni jednim aktom Evropske zajednice poštanska služba nije posebno tretirana, sasvim je izvjesno da član 13. Jedinственоg akta Zajednice (koji garantira slobodan protok ljudi, roba, usluga i kapitala na jedinstvenom tržištu) ne može zaobići ni poštu kao velikog ponuđača usluga na sektoru komunikacija, transporta i novčanog poslovanja. Prema tome i pošta će biti itekako tangirana novim pravilima igre te će se morati dobro pripremiti za ofenzivnu, marketinški orijentiranu, razvojnu politiku, a to znači da će morati vrlo brzo reagirati na potrebe korisnika, razvijati suradnju s njima, uvo-

diti sve suvremenije oblike usluga i konačno odnose između poštanskih uprava podići na viši stupanj kooperacije.

Pošte EZ zapošljavaju danas oko 1,3 mln ljudi, raspolažu s 90 tisuća poštanskih ureda, a godišnje otpreme oko 65 mlrd pošiljaka. Međutim, stanje u raznim zemljama na području Zajednice bitno se razlikuje, kako u pogledu načina funkcioniranja ove službe (pravni status, tarifska politika, obujam prometa), tako i u pogledu asortimana usluga i kvaliteti njihova obavljanja.

Posebno pitanje koje se tiče poštanske službe jeste problem poštanskog monopola i posljedice koje iz njega proizlaze. Opseg poštanskog monopola u zemljama Zajednice je različit, uz stalno prisutnu tendenciju slabljenja njegova utjecaja. Već danas je ozbiljno smanjen postotak pošiljaka pod zaštitom monopola. Konkurencija je uveliko prisutna i na pismovnom tržištu. Velika privatna poduzeća ubacuju se na najrentabilnije segmente ovog tržišta. Međutim, formiranje jedinstvenog tržišta moglo bi značiti i kraj ovoj pojavi, ako poštanske uprave udruže sredstva u borbi protiv privatne konkurencije i pruže korisnicima kvalitetniju i ekonomski prihvatljiviju uslugu, a s obzirom na potencijal kojim raspolažu (u odnosu na konkurenciju) one bi to mogle.

Mnogo je složenije stanje na tržištu financijskih usluga. Na ovom je tržištu i više aktera u igri nego na području pismovne službe (banke, štedionice, agencije i dr. s velikim novčanim, kadrovskim i tehničkim potencijalom). Pošte u zemljama EZ nude danas vrlo heterogen i u osnovi ograničen asortiman financijskih usluga, a status i organizacija ove službe također su neujednačeni. Tako u četiri zemlje (od dvanaest) nema poštanske štednje, u nekima nema ni poštansko-čekovne službe, dok su u drugima ove službe vrlo razvijene. Novi akti EZ, koji stupaju na snagu 1.1. 1992.g. predviđaju sasvim slobodnu konkurenciju na sektoru financijskog poslovanja uz jedini uvjet da se poštuju propisi zemlje u kojoj je sjedište financijske institucije. Poznato je, međutim, da na tržištu financijskih usluga bolje prolaze subjekti koji nude širi asortiman usluga i koji raspolažu razvijenijom mrežom šaltera.

Pošta je samo po ovom drugom u prednosti, pa ostaje još otvoreno pitanje da li će ići na proširenje asortimana financijskih usluga u

"vlastitoj režiji" ili će tražiti rješenja u kooperaciji s bankarskim institucijama.

Postoji još čitav niz otvorenih pitanja, na koja će evropska pošte morati potražiti odgovor, a većina njih u vezi je i s vrlo heterogenim stupnjem razvijenosti poštanskog prometa i poštanske mreže u pojedinim zemljama Zajednice. Tako npr. broj stanovnika na jednu poštu varira od 8200 (u Grčkoj) do 2000 (u Italiji). U prosječnim troškovima se javljaju velike razlike, a u vezi su s gustoćom prometa, stupnjem urbanizacije, frekvencijom korisnika itd. Relativni troškovi u jednoj gusto naseljenoj i k tome geografski manjoj zemlji znatno su niži po jedinici usluge.

Oko 70% ukupne aktivnosti pošta u ruralnim područjima odnosi se na financijske usluge. Što će se dogoditi s konfiguracijom poštanske mreže ako se obujam tih usluga smanji bez odgovarajuće supstitucije. Kako će sve to utjecati na kako-tako uspostavljenu ravnotežu između troškova i cijena. Sve su to pitanja na koja se još uvijek čeka odgovor.

U svakom slučaju evropske će pošte nakon 1992. g. biti izložene jačoj konkurenciji na svim sektorima poslovanja, a to je i najbolji način da jedna glomazna i uz to inertna organizacija kao što je pošta izoštri svoje tržišne reflekse i nađe prava rješenja. Zato zapadnoevropska poštanska klijentela očekuje da će se nakon dana "D" ubrzano poboljšati kvaliteta poštanskih usluga, a koja je za naše prilike i danas na zavidnoj visini.

3. TELEKOMUNIKACIJE I NOVA PRAVILA IGRE NA JEDINSTVENOM TRŽIŠTU

Ako je suditi po prihvaćenim dokumentima evropske dvanaestorice u vezi s uvođenjem jedinstvenog tržišta onda se bez dvojbe može zaključiti da je njihov interes za sektor telekomunikacija neusporedivo veći od onog kojeg su pokazali za poštu.

Komisija EZ za telekomunikacije izjasnila se za uvođenje slobodne konkurencije na telekomunikacijskom tržištu, a još 1987. objavila je "Zelenu knjigu" - kao okvirni dokument u kojem su sadržani osnovni pravci razvoja i funkcioniranja telekomunikacija na jedinstvenom tržištu poslije 1992., a mogli bi ih sažeti na sljedeći način:

- 1) S obzirom da telekomunikacije imaju pretežno misiju javne službe, njihova financijska sposobnost u tom dijelu mora biti zajamčena i zato treba zadržati neka posebna prava u vezi s funkcioniranjem infrastrukturne mreže za određeni broj baznih službi;
- 2) Funkcioniranje svih ostalih telekomunikacijskih službi će se liberalizirati;
- 3) Tržište terminalne opreme bit će potpuno slobodno;
- 4) Funkcija eksploatacije i funkcija regulative moraju biti odvojene;
- 5) Treba nastaviti istraživanjima na širokopojasnim mrežama i službama (program RACE);

- 6) Uspostaviti evropsku politiku standardizacije osnivanjem odgovarajućeg instituta.

Aktivnostima Komisije za telekomunikacije EZ a pod pritiskom svjetske konkurencije, evropske telekomunikacije su posljednjih godina unapredovale u raznim pravcima. Pripreme za 1992.g. odvijaju se vrlo dinamično ali stanje u pojedinim zemljama dvanaestorice i dalje je vrlo raznoliko. U zemljama mijenja se status telekomunikacija, struktura, odnosi s poštanskom službom i sa državnom upravom, ali sve je to još daleko od jednoobraznosti.

Najviše je urađeno na području legislative i regulative ali ne toliko u pogledu izrade jedinstvenih propisa koliko u redukciji postojećih tj. u deregulaciji i ukidanju nacionalnih monopola.

Tako je npr. u Britaniji "British telecom" (ranije javno poduzeće) organizacijski odvojen od pošte još 1981. postao mješovito poduzeće u kojem je država zadržala 49,8% kapitala.

Od godine 1984. "British telecom" i Mercury čine duopol, a od ove (1990.) godine otvara se konkurencija na britanskom telekomunikacijskom tržištu i za druge aktore.

Do sada najveći eksploatant telekomunikacija u Evropi njemačka Bundespost s potpunim monopolom na terminalne instalacije također ulazi u velike transformacije. Novi zakon predviđa podjelu Bundesposta na tri javna poduzeća: pošta, poštanska banka i telekomunikacije s jednim zajedničkim organom "Savjetom predsjednika". Infrastrukturna mreža i govorne komunikacije ostaju pod monopolom, a sve druge telekomunikacijske službe bit će izložene potpunoj konkurenciji.

Monopol na telefonsku mrežu i mrežu za prijenos podataka u Španjolskoj ima "Telefonica de Espana" ranije državno a sada privatno poduzeće sa 32% državnog kapitala. Telegrafsku (uključujući i teleks) mrežu u Španjolskoj i dalje eksploatira Generalna direkcija PiT.

U Nizozemskoj su također odvojene telekomunikacije od pošte (Zakonom od 1.1.1989.) i stvorena su dva javna poduzeća - jedno za poštu a drugo za telekomunikacije.

Značajne promjene u organizacijskoj strukturi i pravnom statusu telekomunikacija provode se i u drugim zemljama EZ, ali u naredne dvije godine najveći poslovi predstoje na: - usklađivanju financijskih i poreskih uvjeta poslovanja između zemalja članica, - usklađivanju istraživanja i razvoja novih telekomunikacijskih službi. Iako će biti u konkurentskom položaju evropske će telekomunikacijske kompanije morati surađivati da bi osigurale usluge evropske razine kvalitete i to prvenstveno u oblasti mobilne radio-telefonije, ISDN službi i dr. 31.12.1992.g. predstavlja prag preko kojeg se ulazi u Jedinstveno tržište, ali do toga dana neće biti sve dovršeno. Mnogo će se toga i dalje rješavati u hodu, no ipak u novim okolnostima jer će u takvoj Evropi nacionalne telekomunikacijske kompanije biti izložene međunarodnoj konkurenciji ne

samo na međunarodnom nego i na unutrašnjem planu i to sve u uvelima djelovanja nacionalnih institucija na koje će se prenijeti i određeni dio zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.

Zato će ulazak u takvu Evropu biti izazov za svaku telekomunikacijsku kompaniju po-naosob. Otvorenim granicama treba suprotstaviti sva sredstva i sve znanje, da se ne dođe u određeni položaj u odnosu na konkurenciju, a to znači da i prije ulaska u takvu Evropu treba u svakom dijelu zemlje osigurati najsvremenije usluge uz ujednačen kvalitet na svakom dijelu mreže. Stalnost i stabilnost kvalitete usluge, bez stresova u tarifskoj politici je uvjet za "ulazak u Evropu".

4. ZAKLJUČAK

Slobodan protok ljudi, roba, usluga i kapitala sigurno će utjecati i na budućnost pošta i telekomunikacija u Evropi. U zapadnoevropskim zemljama pošte se još danas razlikuju kako u pogledu organizacije, asortimana, kvalitete i obujma usluga tako i u pogledu visine i strukture tarifa te u načinu poslovanja. Neke od ovih razlika (organizacija, asortiman usluga, visina i struktura tarifa te način poslovanja) mogu se u relativno kratkom roku i u velikom stupnju

ujednačiti. Uzroci razlikama u kvaliteti i posebno u obujmu usluge mnogo su dublji i svestraniji, a njihovo ujednačavanje zahtijeva mnogo duže rokove od 1992. godine.

Do 1984. telekomunikacije nisu bile posebno tangirane aktima Zajednice. Tek od tada se ovom segmentu zajedničkog tržišta poklanja odgovarajuća pažnja, a 1989. predstavlja prekretnicu u tom pravcu jer su te godine prihvaćene odredbe koje iz temelja mijenjaju pravila igre kojima se potpuno otvara put tržišnoj konkurenciji na području telekomunikacija.

SUMMARY

POSTAL TRAFFIC IN THE EC MEMBER STATES ON THE EVE OF AND AFTER THE YEAR 1992

The author explains some new rules of the "game" in the EC with reference to the telecommunications system and the implementation of the proclaimed measures regarding the process of deregulation and liberalization in individual member states of the EC. The year 1989 represents a milestone in this sense while it is absolutely up to us to as soon as possible accommodate on a timely basis to the changes taking place in the EC.